Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Asiantuntijalausunto
4.6.2024

K 2/2024 vp

Työnhakijan palveluprosessin ja eräiden työttömyysetuuden saamisen edellytysten uudistamista koskeva lainsäädäntö

1. *Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa tarkasti uudistuksen vaikutuksia työllisyyden kehittymiseen, palvelun onnistumiseen ja kuntakokeilujen edistymiseen sekä resurssien riittävyyteen ja niiden kohdentamisen onnistumiseen kiinnittäen erityisesti huomiota yksityiskohtaisen sääntelyn toimivuuteen sekä antaa työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle edellä mainituista seikoista selvityksen vuoden 2023 loppuun mennessä. Eduskunta edellyttää, että tarvittaessa hallitus ryhtyy toimenpiteisiin lainsäädännön tarkistamiseksi.*

Työ- ja elinkeinoministeriön vastaus vuosikertomukseen
Työ- ja elinkeinoministeriö on laatinut eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle selvityksen uuden asiakaspalvelumallin toimeenpanosta ja toimivuudesta. Selvitys on toimitettu valiokunnalle 19.12.2023.

Selvityksen tulosten perusteella palvelumallin valmistelun yhteydessä arvioidusta toimeenpanon tasosta ollaan jääty noin kolmannes sekä asiakastapaamisten että työnhakuvelvollisuuden kohdalla. Vaikka uuden asiakaspalvelumallin toimeenpanossa ollaankin jääty määrällisistä tavoitteista, mallin käyttöönotolla on silti 277 Valtioneuvoston julkaisuja 2024:16 saavutettu uudistuksella tavoiteltuja laadullisia päämääriä. Selvityksessä palvelun onnistumista mitattiin yhteensä kuuden kyselytutkimuksen avulla, jotka suunnattiin henkilö- ja työnantaja-asiakkaille sekä TE-palvelujen henkilöstölle. Kyselytutkimusten valossa TE-palvelujen yleinen asiakastyytyväisyys on erittäin hyvällä tasolla. Sen sijaan uuden asiakaspalvelumallia hyödyllisyys asiakkaiden työllistymisen edistämisessä koettiin vastaajien joukossa heikoksi. Valiokunnalle toimitetussa selvityksessä eduskunnan edellyttämät asiat käsitellään seikkaperäisesti.

Työ- ja elinkeinoministeriössä on valmistelussa hallituksen esitys, jossa palvelumallia kevennettäisiin niiden asiakkaiden kohdalla, joilla on tiedossa työllistyminen tai työvoiman ulkopuolelle siirtyminen kolmen kuukauden kuluessa. Muutoksen tavoitteena on saada kohdennettua henkilöresursseja vaikeammin työllistyvien asiakkaiden työllistymisen tukemiseen. Valmistelussa on huomioitu myös Valtiontalouden tarkastusviraston syksyllä 2023 tarkastuksessaan työ- ja elinkeinoministeriölle antama suositus henkilöstöresurssien paremmasta kohdentamisesta asiakkaiden palvelutarpeen mukaisesti. Kyseinen muutos toteuttaa osaltaan pääministeri Orpon hallitusohjelman kirjausta, jonka mukaan työvoimapalveluiden lakisääteistä palveluprosessia kevennetään, jotta rajallista resurssia voidaan käyttää tarkoituksenmukaisemmin ja asiakaslähtöisemmin. Hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle huhtikuussa 2024.

Työ- ja elinkeinoministeriö jatkaa vuonna 2024 uuden asiakaspalvelumallin uudistamista pääministeri Orpon hallitusohjelman mukaisesti. Työ- ja elinkeinoministeriö huomioi valmistelussa sekä Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuksessaan tekemät suositukset, työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle laaditun selvityksen tulokset, että professori Tuorin selvityksen linjaukset. Alustavan arvion mukaan hallituksen esitys annetaan eduskunnalle syksyllä 2025.

Työ- ja elinkeinoministeriön lisälausunto vuosikertomuksessa annettuun vastaukseen

Tuoreimpien, toukokuussa 2024 poimittujen tilastotietojen valossa uuden asiakaspalvelumallin toimeenpanossa ei ole tapahtunut viime kuukausina merkittäviä muutoksia, vaan mallin toimeenpano on asettunut selvityksessä esitetylle tasolle.

2. *Eduskunta edellyttää, että TE-toimistojen ja kokeilukuntien määrärahan riittävyyttä laadukkaiden palveluiden järjestämiseksi sekä niiden oikeasuhtaista jakautumista kuntien ja TE-toimistojen kesken seurataan tarkasti ja että tarvittaessa toimintaan ohjataan lisää määrärahoja valtion lisätalousarvioissa tai talousarviossa vuodelle 2023. Määrärahojen riittävyyden arvioinnissa on otettava huomioon asiakaspalvelun vaatimien henkilöstöresurssien lisäksi myös toimitilojen ja tietojärjestelmien kehittämisen vaatimat määrärahat.*

Työ- ja elinkeinoministeriön vastaus vuosikertomukseen

Henkilöstöresurssien kohdentuminen alueellisesti on onnistunut, ja resurssien allokointi noudattelee alueellista asiakasmäärien suhteellista jakaumaa. Asiakaskuormitukseen perustuvassa tarkastelussa henkilöstöresurssien jakautuminen TE-toimiston ja kuntakokeilujen välillä sen sijaan painottuu TE-toimistoihin asiakasmäärien eritahtisen kehityksen vuoksi. Työ- ja elinkeinoministeriö arvioi resurssien riittävyyden olevan riittävällä tasolla uuden asiakaspalvelumallin toimeenpanoa silmällä pitäen. Arvio pitää sisällään sekä henkilöstöresurssit että toimitila- ja tietojärjestelmäkustannukset, eikä lisämäärärahalle mallin toimeenpanoon siten ole tarvetta. Tosin henkilöstöresurssien riittävyyden arviointiin liittyy eräitä haasteita tällä hetkellä käytettävissä olevan tietopohjan puutteiden vuoksi. Työ- ja elinkeinoministeriö valmistelee vuoden 2024 aikana yhdessä ELY-keskusten ja TE-toimistojen kehittämis- ja hallintokeskuksen kanssa selvitystä, jolla kehitetään henkilöstön riittävyyden arvioinnissa käytettävää tietopohjaa.

Työ- ja elinkeinoministeriön lisälausunto vuosikertomuksessa annettuun vastaukseen

Työ- ja elinkeinoministeriö on käynnistänyt keväällä 2024 yhteistyössä ELY-keskusten ja TE-toimistojen kehittämis- ja hallintokeskuksen kanssa tutkimuksen, jonka avulla selvitetään TE-henkilöasiakaspalvelussa työskentelevien virkailijoiden työajan kohdentumista mm. uuden asiakaspalvelumallin eri suoritteisiin sekä muuhun henkilöasiakaspalveluun olennaisesti sisältyviin työn prosesseihin. Tutkimuksen aineistoa kerätään touko-kesäkuussa, ja ensimmäiset tulokset valmistuvat loppukesällä 2024. Lopullinen tutkimusraportti valmistuu tämänhetkisen arvion mukaan syksyllä. Tutkimustuloksia tullaan hyödyntämään mm. valmisteltaessa työvoimapalveluiden lakisääteisen palveluprosessin kevennystä, erityisesti ehdotettujen muutosten vaikutusarviolaskelmien pohjana. Lisäksi tutkimus tuottaa tilastotietoa, jonka avulla kyetään arvioimaan aiempaa paremmin TE-palveluissa työskentelevien henkilöstöresurssien riittävyyttä.

3. *Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin työvoimapalveluita ja työttömyysturvaa koskevan sääntelyn ymmärrettävyyden ja ennakoitavuuden parantamiseksi sekä antaa asiassa selvityksen työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle vuoden 2023 loppuun mennessä.*

Työ- ja elinkeinoministeriön vastaus vuosikertomukseen

Työ- ja elinkeinoministeriö asetti lausuman johdosta professori Kaarlo Tuorin selvityshenkilöksi, jonka tuli arvioida lainsäädännön kehittämistarpeita. Selvityshenkilön laatima selvitys valmistui syksyllä 2023 ja toimitettiin työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle 19.12.2023. Selvityshenkilö esittää selvityksessä arvion lainsäädännöstä sekä useita kehittämisehdotuksia. Selvitys ei koske lainsäädännön sisällöllistä kehittämistä. Lainsäädännön lakiteknistä kehittämistä koskevia ehdotuksia on tarkoitus ottaa huomioon julkisia työvoima- ja yrityspalveluja sekä työttömyysturvaa koskevaa lainsäädän-

töä muutenkin uudistettaessa. Selvityshenkilö korosti myös sekä toimeenpanosta vastaaville viranomaisille, että työnhakijoille annettavan ohjeistuksen merkitystä. Ohjeistuksen kehittämistarpeita arvioidaan valmistauduttaessa vuoden 2025 alussa toteutettavaan julkisten työvoimapalveluiden järjestämisvastuun siirtoon valtiolta kunnille

Työ- ja elinkeinoministeriön lisälausunto vuosikertomuksessa annettuun vastaukseen

Työ- ja elinkeinoministeriö valmistelee hallituksen esitystä, jossa on tarkoitus esittää eduskunnalle muutoksia työnhakijan palveluprosessia koskevaan lainsäädäntöön. Julkisia työvoimapalveluja koskevaan lainsäädäntöön tehtävät muutokset vaikuttavat myös työttömyysturvalainsäädäntöön. Esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle syksyllä 2025. Tarkoituksena on toteuttaa tarvittavat lakimuutokset työnhakijan palveluprosessia koskevien hallitusohjelmakirjausten toteuttamiseksi. Lakimuutoksilla edistettäisiin hallituksen työllisyystavoitteen saavuttamista ja toteutettaisiin hallituksen kehysriihessä 2024 linjaamaa tavoitetta keventää työnhakijan palveluprosessiin liittyvien tehtävien normitusta. Muutosten valmistelussa huomioidaan selvityshenkilön selvityksen johtopäätöksiä ja suosituksia. Kodifikaation kaltaista kokonaisuudistusta ei ole mahdollista tehdä suunnitellussa valmisteluaikataulussa, mutta valmistelussa pyritään korjaamaan selvityksessä erityisen ongelmallisena pidettyjä kohtia ja välttämään uusien hankalana pidettävien säädösrakenteiden luomista.

Selvityshenkilö korosti myös sekä toimeenpanosta vastaaville viranomaisille, että työnhakijoille annettavan ohjeistuksen merkitystä. Ohjeistuksen kehittämistarpeita arvioidaan valmistauduttaessa vuoden 2025 alussa toteutettavaan julkisten työvoimapalveluiden järjestämisvastuun siirtoon valtiolta kunnille, kun ohjeistusta muutenkin joudutaan uusimaan. Jo pelkästään se, että jatkossa julkisia työvoimapalveluja koskevaa tukimateriaalia tuottaa kehittämis- ja hallintokeskus työ- ja elinkeinoministeriön antamien soveltamisohjeiden sijasta, tuo tukimateriaalin nykyistä lähemmäs toimeenpanijoita. Myös työnhakijoille suunnattua infomateriaalia tarkastellaan tehtäväsiirtoon valmistauduttaessa.

Julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden uudelleen järjestäminen

1. *Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa TE-uudistusta ja raportoi työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle vuoden 2026 mennessä heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden lähipalveluiden toteutumisesta.*

Työ- ja elinkeinoministeriön vastaus vuosikertomukseen

Työ- ja elinkeinoministeriö tulee seuraamaan TE-palvelut 2024 uudistuksen käynnistymistä ja palvelujen järjestämistä vuosittaisissa alueellisissa yhteistyö- ja seurantakeskusteluissa, jotka ELY-keskukset järjestävät toimialueensa työvoimaviranomaisille. Keskustelujen yhteydessä sekä valtakunnallisessa työllisyyden edistämisen neuvottelukunnassa tullaan seuraamaan palvelujen järjestämistapoja. Jotta uudistuksen käynnistymisestä ja palvelujen järjestämistavoista saataisiin kattava kuva, työ- ja elinkeinoministeriö ehdottaa, että raportointi tapahtuisi vuoden 2026 lopulla. Tällöin on ehditty käymään kahdet alueelliset yhteistyö- ja seurantakeskustelut.

Työ- ja elinkeinoministeriön lisälausunto vuosikertomuksessa annettuun vastaukseen

Kevään ja alkukesän 2024 aikana järjestetään ELY-keskusten toimesta alueelliset yhteistyö- ja seurantakeskustelut, joiden tarkoitus on tukea tulevien työvoimaviranomaisten valmistelua ja hahmottaa valmistelutilanne eri työllisyysalueilla. Kierros toimii myös eräänlaisena harjoittelukierroksena tulevia vuosia nähden. Vuoden 2024 keskustelut ovat osaltaan vielä kesken, mutta niiden keskustelujen osalta, jotka on käyty, voidaan todeta, että työllisyysalueiden vahvana tavoitteena on vahvistaa lähipalvelua. Palvelupisteverkostosta on tulossa tiheämpi verrattuna TE-toimistojen palvelupisteverkostoon. Työ- ja elinkeinoministeriö ei kuitenkaan tässä vaiheessa valmistelua voi vielä todeta millaiseksi lähipalvelut ja erityisesti heikossa työmarkkina-asemassa olevien lähipalvelut tulevat muodostumaan. Kehitystä tullaan seuraamaan vuosien 2025 ja 2026 alueellisissa yhteistyö- ja seurantakeskusteluissa. Näistä havainnoista raportoidaan vuoden 2026 lopulla.

2. *Eduskunta edellyttää, että hallitus käynnistää osana julkisten työvoima-ja yrityspalvelujen uudelleen järjestämisen toimeenpanoa toimenpiteet, joilla mahdollistetaan henkilöstöpalveluyrityksille osaajien etsiminen ja työmahdollisuuksien tarjoaminen julkisten työvoimapalvelujen työttömille työnhakijoille.*

Työ- ja elinkeinoministeriön vastaus vuosikertomukseen

Työ- ja elinkeinoministeriö on asettanut Työvoimapalveluiden kehittäminen -työryhmän, jonka tarkoituksena on valmistella tarvittavat toimenpiteet hallitusohjelmakirjausten toimeenpanemiseksi. Työvoimapalveluiden kehittäminen -työryhmä raportoi hallitusohjelmankirjausten toimeenpanemista koskevat toimenpiteet työllisyys ja yrittäjyys -ministerityöryhmälle. Työryhmän työvoimapalveluiden uudistamiseen ja kehittämiseen liittyvät tehtävät sovitetaan yhteen TE2024-uudistuksen toimeenpanoa tukevan neuvottelukunnan ja laajemmin TE2024-valmisteluryhmien tehtävien kanssa.

Hallitusohjelmassa on useampia kirjauksia, jotka liittyvät yksityisen työvälitystoimijoiden ja yksityisten palvelutuottajien laajempaan hyödyntämiseen TE-palveluissa. Näiden hallitusohjelmakirjausten toteuttamista edistetään osana lainsäädäntöhanketta, joka käynnistyy vuoden 2024 alussa. Hallitusohjelmakirjausten toteuttaminen aiheuttaa todennäköisesti myös tietojärjestelmämuutoksia.

Työ- ja elinkeinoministeriön lisälausunto vuosikertomuksessa annettuun vastaukseen

Työnvälitystoimijoiden laajempi hyödyntäminen osaajien etsimisessä ja työmahdollisuuksien tarjoamisessa julkisten työvoimapalvelujen työttömille työnhakijoille on tarkoitus toteuttaa osana hallituk-

sen esitystä työvoivoimapalvelujen kehittämisestä (jäljempänä TYKE-HE). Hallituksen esitystä valmistellaan parhaillaan työ- ja elinkeinoministeriössä ja se on tarkoitus antaa eduskunnalle syksyllä 2025. Keväällä 2024 järjestettiin lausuntokierros TYKE HE:n arviomuistiosta, jossa tarkasteltiin eri toteutusvaihtoehtoja. Esivalmistelussa on arvioitu, että oikeudellisesti kestävä ja käytännössä toteutuskelpoinen tapa mahdollistaa yksityiselle työnvälitykselle sen tarvitsemien tietojen saaminen työnhakijoista, on Työmarkkinatorilla julkaistavat työnhakuprofiilit. Käytännössä tietojen saaminen edellyttäisi ensinnäkin, että niiden toimijoiden joukkoa laajennetaan laissa, jotka voivat tarkastella ja hakea työnhakuprofiileja. Lisäksi julkaistujen profiilien määrä olisi saatava lähelle työnhakijoiden määrää.

Lausuntopalautteen johdosta jatkovalmistelun yhteydessä työnhakijaprofiilien suhdetta tietosuojaa koskevaan lainsäädäntöön kiinnitetään erityistä huomiota.

Toni Ruokonen
Erityisasiantuntija
Työ- ja elinkeinoministeriö

Lari Anttonen
Neuvotteleva virkamies
Työ- ja elinkeinoministeriö

Anna Aaltonen
Johtava asiantuntija
Työ- ja elinkeinoministeriö

Timo Meling
Hallitusneuvos
Työ- ja elinkeinoministeriö